

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ.
М.П.ДРАГОМАНОВА**

Дмитренко Микола Андрійович

УДК 321.342.316.3

**Політичні детермінанти інноваційного розвитку
України в умовах глобалізації:
ідеологічний та соціокультурний аспект**

Спеціальність – 23.00.03 – політична культура та ідеологія

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора політичних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова.

Науковий консультант доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік АПН України
Андрущенко Віктор Петрович,
 Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, ректор.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор, член-кореспондента НАН України,
Михальченко Микола Іванович
 Інститут політичних та етнонаціональних досліджень імені І.Ф.Кураса, завідувач відділу історії та теорії політичної науки;

доктор політичних наук, професор,
Бєбик Валерій Михайлович,
 Відкритий міжнародний університет розвитку людини, проректор з навчальної роботи

доктор історичних наук, професор,
Кудряченка Андрій Іванович
 Інституту європейських досліджень НАН України, директор.

Захист відбудеться 30.10.2009 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.12 Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, за адресою: 01601, м.Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, за адресою: 01601, м.Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 25.09.2009 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
 к. політ. н.

М.А.Остапенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження політичних детермінант інноваційного розвитку України в умовах глобалізації зумовлена необхідністю визначитися із спрямованістю, основними стратегічними цілями подальшого розвитку суспільства, засобами їх реалізації, які б узгоджувались із загальними тенденціями розвитку політичної системи та суспільства постіндустріального типу.

Суть проблеми інноваційного розвитку України - брак узагальнень на рівні методології - як теорії політики, так і політичних детермінант. Важливо враховувати, що це застереження повною мірою стосується і найновіших теоретичних узагальнень - теорії інформаційної революції та розбудови на основі політичної системи постіндустріального інформаційного суспільства. І праці Д. Белла "Прийдешнє постіндустріальне суспільство" (1973), "Соціальні межі інформаційного суспільства" (1980), і книги Е. Тоффлера "Шок майбутнього" (1970), "Третя хвиля" (1980), "Метаморфози влади" (1990), і тритомне дослідження М. Кастельса "Інформаційна ера" (1996-1998), і розвідки інших відомих учених - японського економіста-соціолога Е. Масуди, французьких учених Ж. Ж. Серван-Шрайбера й А. Турена та інших у своїй основі ґрунтуються на засадах традиційного модернізму, тобто внесення змін до старого, а не запровадження нового, інноваційного. У цьому полягає їхня принципова наукова обмеженість. У них ідеться скоріше про обґрунтування передумов політичного розвитку, утвердження основних засад постіндустріального процесу, адекватних умовам перехідного етапу, а не про базові (сутнісні) стратегії становлення нового суспільства, які ще повною мірою не викристалізувалися.

Потреба формування нової методологічної парадигми пов'язана насамперед із тим, що нагромаджений пласт наукових концепцій специфіки сучасного політичного розвитку сформований переважно принципах індустріалізму, логіці модерну. Теоретичне та методологічне підґрунтя дисертації становлять класичні філософсько-політологічні праці, основні досягнення вітчизняних та зарубіжних авторів, творче переосмислення світової політологічної думки, а також роботи сучасних іноземних та українських дослідників (К. Попер, М. Туган-Барановський, М. Кондратьєв, Й. Шумпетер, В. Джевонс, В. Андрущенко, М. Михальченко, Л. Губерський та ін.).

Наукові здобутки провідних вітчизняних вчених-політологів В. Горбатенка, О. Бабкіної, І. Кураса, О. Кіндратець та ін. створили методологічну базу для дослідження впливу політичних чинників на стабільний розвиток суспільства.

Результати цих досліджень висвітлюють важливі аспекти впливу політичних факторів на суспільний розвиток. Водночас можна констатувати недостатню розробленість проблем розвитку та трансформації окремих

політичних детермінант в інноваційний розвиток України. Необхідність поглибленого дослідження окресленої проблематики актуалізується відсутністю комплексного теоретико-методологічного дослідження.

Сучасний стан політичного розвитку України, як і багатьох інших країн, справедливо характеризується як кризовий. І це зрозуміло. Глибока й затяжна глобальна криза обумовлює нині особливості політичного й економічного поступу, зміни в царині політики і культури, специфіку духовних процесів - релігійних, моральних, естетичних і правових, освітянських, виховних.

Криза (від грецького – рішення, переломний момент) у буквальному розумінні слова означає ні що інше, як складний, загострений стан, різкий перелом або занепад. У політиці вона проявляється внаслідок неспроможності владних структур прийняти й реалізувати єдино правильні рішення; в економіці – через нагромадження товарів, що не знаходять збуту; у соціокультурній сфері – внаслідок різкого падіння авторитету загальнолюдських цінностей і поширення відвертої антикультури. Проте, криза спонукає до прогресивних форм розвитку, прискорює суспільну еволюцію й дає поштовх суспільного прогресу. Як зазначають учені (В. Кремень, В. Ткаченко, А. Гальчинський, В. Геєць, М. Долішній та ін.), найбільш ефективним шляхом розвитку нинішнього суспільства є інноваційний. Інноваційна діяльність розглядається як усвідомлений, цілеспрямований та відтворюваний на систематичній основі процес, який вважається одним із важливіших системних чинників політичного, соціального та економічного розвитку країни. Адже в надрах саме політичної системи формуються нові суспільні рішення, мобілізуються нові економічні ресурси та створюються інститути для втілення політичних рішень. У цьому зв'язку політична система відіграє роль інструмента суспільної системи, оскільки забезпечує її вдосконалення, сприяє вдосконаленню її функцій, підвищенню ефективності вирішення завдань інноваційного розвитку.

Подолання кризи в Україні безпосередньо пов'язано з утвердженням інноваційної моделі розвитку як одного з головних пріоритетів національних інтересів. Теоретичні засади її реалізації для України мають бути сформованими колективними зусиллями вітчизняних науковців, політиків і державотворців.

Отже, потреба інноваційного розвитку, завдання розробки інноваційних стратегій стали нагальними. Це викликало комплекс політологічних розвідок, але вони проводилися не досить активно. Як результат, у царині проблематики формування інноваційних стратегій розвитку суспільства виявилось більше запитань, ніж відповідей на них.

Крім цього, суспільство, що трансформується, зумовлює власні особливості свого розвитку, вимоги до його суб'єктів, формує експектації стосовно ідеологічних, освітніх, наукових і культурних якостей. Адміністративно-правові норми, які ефективно врегульовували б відносини у

стабільному суспільстві, у наших реаліях виявилися непридатними, їх бурхлива і постійна зміна вимагає нових підходів, нових навичок і нових стратегій. Які з них мають стати провідними й опорними, на яких принципах вони вибудовуються і в якому взаємозв'язку, за якими механізмами і під впливом яких чинників вони трансформуються в ідеологію сталого розвитку? Потребою розгорнутої відповіді на ці й багато інших запитань якраз і зумовлено вибір теми й напрям нашого дисертаційного дослідження.

Вивченню зазначених проблем в останні десятиліття надається все більшої уваги. Зокрема вони висвітлюються в працях В. Беха, О. Бабкіної, В. Баркова, І. Бідзюри, В. Горбатенка, І. Варзаря, Ф. Кирилюка, В. Котигоренка, В. Кременя, І. Кураса, О. Кіндратець, М. Михальченка, Ф. Рудича, В. Ребкала, С. Рябова, С. Телешуна, Ю. Шемшученка, Л. Шкляра, П. Шляхтуна та ін.

Позитивно оцінюючи результати досліджень, викладених у вітчизняній літературі, все ж зазначимо, що загалом системне осмислення складної об'ємної і багатоаспектної проблеми політичних детермінант, з'ясування своєрідності інноваційних стратегій розвитку суспільства перебуває на початковому етапі.

Зв'язок роботи з науковими програмами та темами. Загальний напрям дисертаційного дослідження пов'язаний з плановими науковими темами комплексної науково-дослідної теми "Проблеми політичної модернізації і трансформації: світовий досвід і українські реалії" кафедри політичних наук Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, наукового напрямку "Дослідження гуманітарних наук", затвердженого Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова 25 грудня 2003 року (протокол № 5), а також комплексної науково-дослідної теми "Проблеми захисту державного суверенітету, територіальної цілісності та пов'язаних з ними проявів сепаратистського і терористичного характеру" першої наукової лабораторії Інституту дослідження проблем державної безпеки, затвердженої Вченою радою Інституту дослідження проблем державної безпеки Служби безпеки України (наказ Голови СБ України від 15 грудня 2008р. №911).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні вченої ради Інституту вищої освіти АПН України (протокол № 9 від 28 грудня 2005 року).

Мета та основні завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є осмислення та обґрунтування політичних детермінант інноваційного розвитку України, формулювання концептуальних засад і принципів розробки теоретико-методологічних основ інноваційної стратегії політичного й соціокультурного розвитку держави та вироблення практичних рекомендацій щодо способів подолання головних суперечностей на шляху реформування та запровадження суспільно-політичних технологій інноваційного розвитку України.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні **завдання**:

- сформулювати методологічні й науково-методичні проблеми дослідження політичних детермінант інноваційного розвитку суспільства та атрибутивні характеристики розвитку його в умовах глобалізації та інформаційної революції;

- обґрунтувати політичні та соціально-економічні фактори й етапи інноваційного розвитку держави, як форми вираження і функціонування системи політичних та економічних відносин, їх взаємозв'язок з політичною культурою й ідеологією;

- визначити зміст політичних детермінант інноваційного розвитку України та причин, що породжують протиріччя і гальмують процес системних інноваційних перетворень в Україні;

- виявити атрибутивні характеристики ідеології сталого людського розвитку як системного компонента інноваційного розвитку суспільства на різних етапах його еволюції;

- визначити основні чинники процесу формування ідеологічної доктрини державотворення як стратегії соціально-політичного розвитку України в умовах глобалізації та інформаційної революції;

- обґрунтувати вплив ідеології системних реформ на зміст та форми організації науки й освіти в процесі визначення політичних детермінант інноваційного розвитку України;

- проаналізувати динаміку змісту та форми організації науки й освіти та визначити їх роль у процесі формування політичної культури та стратегії інноваційного розвитку України;

- обґрунтувати політичні передумови інноваційних технологій, що здійснюються шляхом продукування й реалізації нових суспільно-політичних ідей (концепцій, проектів, програм, стратегій);

- розкрити ментальні засади та змістовні характеристики й механізми управління процесом формування інноваційного поступу та розробки й реалізації інноваційних стратегій за трансформаційних умов розвитку країни;

- проаналізувати взаємозв'язок реалізації стратегій і технологій інноваційного розвитку України з політичною культурою та ідеологією суспільства в контексті перебігу політичних подій у кризових умовах;

- сформулювати основні напрями інноваційного розвитку та розробити пропозиції щодо формування інноваційної політики в нестабільному політичному середовищі та вдосконалення вибору стратегій політичного, соціокультурного та економічного поступу держави в контексті стабілізації соціально-політичного розвитку суспільства.

Об'єктом дослідження є формування стратегії інноваційного розвитку українського суспільства в умовах глобалізації та інформаційної революції.

Предметом дослідження є аналіз політичних детермінант інноваційного розвитку в контексті культурних та ідеологічних засад державотворення в Україні.

Методи дослідження. Методологічна основа дослідження визначається підходом, який спирається на принципи об'єктивності та цілісності, а також комплекс загально філософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що дозволило забезпечити обґрунтованість і достовірність наукових результатів. Зокрема, у процесі вирішення поставлених завдань було використано такі методи дослідження: діалектичний, як загальний метод пізнання - розкрито теоретико-методологічні основи категорії "інновації", системно-структурний - визначено сутність політико-культурних детермінант політичного розвитку України; метод системного аналізу, який забезпечив розгляд аналізу політичних детермінант інноваційного розвитку в контексті культурних та ідеологічних засад державотворення, дозволив виявити й обґрунтувати їх місце та роль у системі провідних методів політологічного дослідження та політичної практики; історичний - прослідковано еволюцію наукових поглядів щодо феномену інноваційного розвитку та його політичних детермінант; статистичний та політичного аналізу - опрацьовано масив статистичних та емпіричних даних з метою оцінки впливу соціально-політичних детермінант на стан захищеності національних інтересів; порівняльний метод, який дозволив здійснити порівняння евристичних можливостей аналізу політичних детермінант інноваційного розвитку з іншими методами, що застосовуються в сучасному політичному просторі України; економіко-математичний та прогнозування - проведено аналіз та здійснено прогноз розвитку соціальних детермінант політичного розвитку України; моделювання - побудована модель базових політичних індикаторів подальшого суспільного розвитку; синергетичний – інноваційний розвиток розглянуто як систему, що здатна до самоорганізації і характеризується відкритістю, нелінійністю, динамічністю; функціональний - розкрито функції суспільно-політичних інститутів та їх взаємозв'язки.

Наукова новизна роботи полягає виявленні, обґрунтуванні й систематизації досвіду і механізмів застосування теоретичних здобутків інноваційного розвитку України на основі історичних та соціально-культурних передумов, а також ідеологічної, освітньо-культурної та інтелектуально-наукової сфери.

У дисертації сформульовано положення, які конкретизують наукову новизну дослідження й виносяться на захист. Найбільш суттєві теоретичні та практичні результати, що характеризують наукову новизну, проявляються в наступному:

Уперше:

- розроблено методологію дослідження політичних детермінант інноваційного розвитку, яка базується на компаративному аналізі основних теоретичних концепцій і підходів до розуміння сутності впливу політичних чинників на інноваційний розвиток суспільства;

- проведено системне дослідження політичних детермінант інноваційного розвитку України, системи чинників, які породжують проблеми і протиріччя на шляху інноваційного розвитку та політичних

закономірностей узгодження інтересів суб'єктів суспільних відносин з позицій основних протиріч між народом і державою, владними структурами, сформульовані конкретні практичні рекомендації щодо їх подолання;

- сформульовані методологічні і науково-методичні проблеми дослідження інноваційного розвитку суспільства, науково-методичні засади оцінки рівня інноваційного розвитку, які, на відміну від існуючого підходу, враховують системне дослідження соціально-економічних процесів, характеризують складність і багатофакторність такої оцінки та охоплюють різні аспекти комплексного розвитку (загальні закономірності, підходи і механізми формування стратегії розвитку) та індивідуальний (диференційований) підхід;

- формалізовано та систематизовано політичні, соціокультурні та ідеологічні чинники, що комплексно впливають на стан інноваційної діяльності. Серед актуальних проблем інноваційного розвитку: низька політична культура еліти; невиразність ідеологічної доктрини державотворення; несформованість інтегрованого національного політико-культурного простору; тінізація політичних та соціально-економічних відносин; надмірне розшарування населення за рівнем доходів, наслідком якого є продукування політичних проблем – людині, яка ідентифікує себе як бідна, властива занижена самооцінка, що негативно позначається на формуванні її національної самосвідомості та почуття патріотизму; демографічна криза, екологічна занедбаність, корупція в суспільстві, криміналізація соціуму внаслідок недосконалості правових механізмів.

Удосконалено:

- зміст інноваційних стратегій розвитку країни як сукупність намічених до послідовного виконання пріоритетів політичного і соціально-економічного розвитку держави та управлінських дій, операцій і процедур, здійснення яких забезпечуватиме досягнення поставлених цілей;

- атрибутивні характеристики політичної культури та ідеології як системного компонента інноваційного поступу суспільства на різних стадіях його розвитку, які включають в орбіту людської діяльності нові типи об'єктів - складні системи, що саморозвиваються і до складу яких включена сама людина;

- теоретичні уявлення про шляхи підвищення якості управління - соціальної категорії, що розглядається як сукупність моральних, культурологічних і технологічних властивостей управлінця та визначає його здатність задовольняти відповідні потреби особи, суспільства, держави відповідно до вимог соціуму;

- положення про особливості виходу посттоталітарного суспільства з перехідного періоду, який збігся у часі з прискоренням світових глобалізаційних процесів та активною фазою інформаційної революції, що об'єктивно перетворює політику інноваційного поступу в єдиний можливий стрижень національного проекту України в XXI сторіччі;

- зміст ідеології сталого розвитку, яка визначає сукупність духовних, соціальних, економічних, політичних процесів, що розгортаються в країні, і має стати духовною основою інноваційної стратегії поступу українського суспільства в інтересах гармонійного його розвитку.

Отримали подальший розвиток:

- науково-методичні засади розуміння й оцінки впливу ідеології сталого людського розвитку на формування концепції та вибір моделі інноваційного поступу України, яка полягає в тому, що розвинені країни перебувають сьогодні в перехідному стані: від індустріального до постіндустріального, інформаційного суспільства, від взаємодії національних економік і держав до глобалізації важелів управління світовою економічною системою;

- висновок про органічну єдність інновацій та культури, яка виступає духовним підґрунтям інноваційних стратегій суспільства та проявляється як чітко скерована позиція суспільства в досягненні власного розвитку і забезпечує гармонійну рівновагу соціальних відносин між людьми, виступає провідною силою в реалізації творчих потенцій людини, які є важливою складовою інноваційного розвитку суспільства;

- алгоритм науково-технічної революції другої половини ХХ ст., як матеріальної основи інноваційного розвитку та зародження інформаційного суспільства;

- вплив ментальних засад на підвищення ефективності державної політики у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва України з урахуванням інтеграційних пріоритетів держави, як невід'ємної складової механізму реалізації стратегії інноваційного розвитку;

- ідеологія системних реформ як стратегія розвитку науки й освіти в системі вищої школи, яка ще не відповідає структурі соціально-економічного попиту на спеціалістів та перспективам інноваційного розвитку суспільства, та к як існуюча в Україні система вищої освіти часто постачає на ринок праці незатребуваних спеціалістів, підготовка яких не відповідає вимогам Болонського процесу та структурі попиту;

- обґрунтування політичної парадигми інтегрування розрізненого ланцюжка "освіта – наука – виробництво – система управління процесами розвитку" в єдину національну інноваційну систему відповідно до глобальних тенденцій.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що його наукові положення і висновки дають змогу проникнути в глибинну природу та сутність політичних детермінант інноваційного розвитку й виявити його місце політичній системі інформаційного суспільства, а також виявити органічні зв'язки науки, освіти, ідеології та культурного потенціалу суспільства як джерел інноваційних процесів. Дослідження дає реальне уявлення про політичні процеси в Україні, їх зовнішню і внутрішню спрямованість, дозволяє сформулювати стратегії та виробити політику подальшого інноваційного розвитку держави.

Практичне значення дослідження. Результати дослідження складають методологічну базу для подальшої розробки проблеми й визначення сутності, структури та змісту політичних детермінант інноваційного розвитку України. Теоретико-методологічні положення й висновки, викладені в дисертації, можуть бути використані для наукового обґрунтування та підготовки відповідних законодавчих актів, документів програмного і прогностичного характеру, орієнтованих на розробку інноваційних стратегій сталого розвитку держави.

Наукові розробки та пропозиції дисертанта реалізовано у практичній діяльності Ради національної безпеки і оборони України при підготовці рішень РНБО України від 9 квітня 2009 року №15-РНБОУ-9 "Про створення Академії з профільних питань РНБО України" та Кабінету Міністрів України при підготовці Постанови КМУ від 21 липня 2006 р. №1001 і Розпорядження КМУ від 29 липня 2009р. №891-р. щодо розвитку регіональної інноваційної інфраструктури та приведення у відповідність із стандартами ЄС нормативно-правової і науково-методичної бази у сфері організації та розвитку інноваційної інфраструктури. Окремі пропозиції автора покладені в основу Указу Президента України від 12.02.07 р. №105/2007 (Про стратегію національної безпеки України). Матеріали дисертаційного дослідження увійшли складовими частинами в наукові праці Інституту дослідження проблем державної безпеки та НПУ імені М. П. Драгоманова. Використовуються в практичній діяльності СБ України, а також навчально-методичній роботі Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова та Національної академії Служби безпеки України. Крім цього можуть бути використані в навчальному процесі з суспільних наук та підготовки спецкурсів студентам інших вищих навчальних закладів політичного та соціо-гуманітарного профілю.

Апробація результатів дослідження. Дослідження отримало апробацію, насамперед, при обговореннях на кафедрі політичних наук національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова; через розробку і викладання авторських спецкурсів "Політична система України" та "Інститут президентства" для студентів вищих навчальних закладів; через низку доповідей і повідомлень на наукових конференціях, семінарах, з'їздах політологів та ін.

Основні положення та висновки, практичні результати дисертаційної праці викладено в дисертації, доповідалися й були сфалені на: Міжнародному семінарі "Участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики. Шляхи запровадження інституту громадського моніторингу за діяльністю органів виконавчої влади" (м. Київ, 2006 р.); Міжнародній науково-практичній конференції "Моделі та стратегії євроінтеграції України: економічний і правовий аспекти" (Київ, 2006 р.); Міжнародній науково-практичній конференції "Трансформація політичної системи на постсоціалістичному просторі" (м. Київ, 2006 р.); Науково-практичній конференції "Проблеми законодавчого регулювання діяльності

Служби безпеки України в контексті положень Конституції України та побудови демократичного суспільства" (м. Київ, 2006 р.); III з'їзді політологів України "Сучасна Україна: політична нація. Держава. Громадянське суспільство" (м. Київ, 2007 р.); Міжнародній науковій конференції "Україна в глобалізованому світі" (м. Київ, 2007 р.); Міжнародній науковій конференції "Треті юридичні читання" (м. Київ, 2007 р.); Першому Конгресі політологів України "Консолідація українського суспільства: практичні проблеми і перспективи" (м. Київ, 2007 р.); Міжнародній науковій конференції "Четверті юридичні читання" (м. Київ, 2008 р.); Науковій конференції "Єдине інформаційне середовище навчального закладу в контексті стратегічного розвитку освіти в Україні" (м. Київ, 2008 р.); Першій міжнародній конференції "Захист демократичних цінностей і дотримання прав людини у діяльності спецслужб" (м. Київ, 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції "Сучасні проблеми політичного менеджменту" (м. Київ, 2008 р.); Міжнародній науковій конференції "П'яті юридичні читання" (м. Київ, 2009 р.); Другому Конгресі політологів України "Трансформація влади в сучасній Україні: специфіка, перспективи" (м. Київ, 2009 р.); Другій міжнародній конференції "Захист демократичних цінностей і дотримання прав людини у діяльності спецслужб" (м. Київ, 2009 р.); Науково-практичній конференції "Філософія освіти: теорія, методологія, практика" (м. Київ, 2009 р.); Круглих столах "Україна в Європі: моделі інтеграційного поступу" (м. Київ, 2009 р.); та "Політична криза в Україні: проблеми і шляхи вирішення" (м. Київ, 2009 р.).

Публікації. Автором опубліковано безпосередньо за темою дисертації 50 наукових робіт: 5 монографій, у тому числі чотири індивідуальних (82,41 др. арк.) та одна у співавторстві (12,86 др. арк., особистий внесок автора - 3,9 др. арк.), 23 статті у фахових наукових журналах, 14 – у матеріалах наукових конференцій і збірниках наукових праць, 8 – наукових та навчальних посібників (55,34 др. арк.) Загальний обсяг публікацій становить 158,6 др. арк.

Структура і обсяг роботи. Мета і завдання дослідження та логіка реалізації пізнавальної концепції визначили структуру дисертації, що складається із вступу, восьми розділів (які поділяються на підрозділи), висновків і списку використаних джерел (467 позицій). Загальний обсяг дисертації становить – 462 сторінки, основний текст дисертації викладено на 418 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **"Вступі"** обґрунтовується актуальність теми дослідження, розкриваються об'єкт, предмет, мета і завдання дисертаційної роботи, її методологічні засади, визначається наукова новизна дослідження, відображається теоретичне і практичне значення та форми апробації результатів дисертаційної роботи.

Перший розділ "Теоретико-методологічні проблеми дослідження детермінант інноваційного розвитку суспільства" присвячено вивченню та уточненню понятійно-категорійного апарату дослідження, викладу загальної методики й конкретних методів дослідження, визначенню сутності політичних детермінант інноваційного розвитку України. Висвітлено еволюцію наукової думки і поглядів провідних вчених на предмет та інструментарій дослідження, окреслено питання, які залишилися не вирішеними у розв'язанні наукової проблеми: розробці теоретико-методологічних засад забезпечення інноваційного розвитку України на основі застосування інноваційних стратегій та технологій.

На підставі аналізу наявних наукових надбань з проблем інноваційного розвитку автором робиться висновок, що на сьогодні в теорії превалує функціональний підхід, згідно з яким інноваційний розвиток розглядається як: парадигма політичного, економічного, соціокультурного та іншого розвитку суспільства. У такому контексті поняття парадигма розуміється не просто як нова наукова концепція чи теорія. Ідеться про значно більше – про нові світоглядні засади, нову культуру мислення, про базові принципи сучасного світосприйняття. Узагальнюючи погляди попередників, автор виділяє дві класифікаційні ознаки інноваційного розвитку: перша - взаємодія технологічних інновацій і людських цінностей; друга - перебудова організацій та інститутів. Погоджуючись, у цілому, автор обґрунтовує недостатність цих підходів для сучасної інноваційної стратегії нашої держави. Він, зокрема, доводить необхідність: структурного оновлення української політичної системи та формування культури й ідеології суспільства на засадах постіндустріального розвитку; інтеграції освіти – науки – культури – системи управління процесами розвитку в єдину національну інноваційну систему відповідно до глобальних тенденцій.

Розкриваючи основи загальної методології дослідження, поряд із загальноприйнятими її базовими принципами, дисертантом обґрунтовується необхідність більш широкого застосування принципу детермінізму: керованість та прогнозованість суспільних трансформацій в умовах природних еволюцій і соціальних катаклізмів багато в чому залежить від того, наскільки успішним буде теоретичне пізнання причинно-наслідкових та функціональних зв'язків, що притаманні соціуму і визначають динаміку його розвитку та соціальної стабільності.

В роботі розглядається інноваційний розвиток як пріоритет нашої країни, спрямований на забезпечення довгострокового сталого розвитку. Пропонуючи стратегію інноваційного розвитку, він виходять з того, що Україна, яка має великий інтелектуальний і науково-технологічний потенціал, може і повинна орієнтуватися на науково-технологічні моделі сталого розвитку, пов'язані саме з використанням чинників інтелектуально-освітнього потенціалу, розвитку науки й інноваційної активності політичних інституцій.

Виходячи з того, що головним системним компонентом інноваційного розвитку виступають інноваційні знання, інтелектуальний потенціал держави – це фактор культурного, економічного та соціального прогресу, який поки що важко враховується, але дедалі більше цінується. Винаходи, знахідки, передовий досвід котирується тепер на рівні, а може й вище, ніж нафта, руда та інші дарунки природи.

Це означає, що інноваційну політику держави не можна розглядати на одному рівні з іншими напрямками державної політики, такими як розвиток промисловості, соціальної сфери тощо. У інноваційного сектора принципово інша функція – бути вектором і прискорювачем розвитку всіх інших сфер суспільства та держави.

Отже основою стратегічного курсу, його базовим принципом має стати реалізація державної політики, спрямованої на запровадження інноваційної моделі структурної перебудови політичної системи й утвердження України як високотехнологічної держави.

Не менш актуальним є, на думку автора, дослідження сучасних світових глобалізаційних процесів. Глобалізація, інформаційна революція, інтеграційні тенденції в Європі і в світі, боротьба з тероризмом, міграційні процеси тощо засвідчують, що практично кожна з держав змінює параметри своєї загальної і політичної життєдіяльності. Стабільність локального соціуму стала величиною достатньо умовною. Дослідження інноваційного розвитку глобалізованого суспільства стало завданням гострим, актуальним і практично значущим. Останнє потребує нового типу світової політичної інтеграції, нових норм і технологій, формування яких є однаково важливим завданням для всіх країн, які вступають у відповідні взаємовідносини.

Автор робить висновок що, інформаційні технології дають новий імпульс для пошуку парадигми майбутнього суспільства. Йдеться, насамперед, про комплекс інноваційних технологій, що вносять нові принципи організації в політичну сферу людської діяльності, надають новий імпульс суспільного розвитку, істотно змінюють характер взаємовідносин. Сутність епохи глобалізації та інформаційної революції й потреба в інноваціях - це спосіб цивілізаційної реалізації людського потенціалу інформаційного суспільства.

У другому розділі – "Поняття, сутність та основне протиріччя інноваційної діяльності" - розглядаються сутність інноваційної діяльності, фундаментальні цінності, на основі яких можлива розробка інноваційної стратегії розвитку суспільства. Підкреслюється, що на сучасному етапі розвитку країни, в умовах динамічних перетворень, що відбуваються останнім часом в Україні та у світі, назріла необхідність переосмислення пріоритетів державної політики у сфері формування інноваційних стратегій визначення шляхів розбудови громадянського суспільства.

Інновації розглядаються через призму інноваційної діяльності і визначається як кінцевий результат, що втілюється у вигляді нового політичного мислення, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, використовуваного у практичній діяльності, або в новому підході до суспільного розвитку. Неодмінними властивостями інновації є науково-технічна новизна та виробнича застосовність. Інновації можуть бути як політичні, соціально-економічні, так і культурно-освітні, організаційно-управлінські, техніко-технологічні тощо. Автор дійшов висновку, що інноваційний розвиток суспільства - це радикальна зміна напряму розвитку, яка багато в чому заперечує увесь попередній досвід.

Загальний аналіз інноваційного процесу, переконує, інноваційні стратегії повинні розроблятися з урахуванням традицій і культури конкретного суспільства. Саме тому, що в будь-якій культурі, хоча й різною мірою, містяться і традиційний, й інноваційний шари, і складається синергетична інноваційного розвитку. У цьому контексті культура виступає як єдність наступності та відновлення, що припускає, з одного боку, використання культурних цінностей, накопичених предками, а з іншого, – зміна існуючих традицій і відторгнення того, що більше не відповідає духу часу. Тобто, можна говорити про культуру як про взаємовплив і протиборство традиції й інновації. І якщо не завжди перемагає традиція, то, у крайньому разі, вона зберігається у глибині суспільного буття. Ми легко можемо уявити собі суспільство, що живе без чи майже без інновацій – такі всі традиційні культури, але уявити собі суспільство без традицій неможливо.

У дисертації проводиться думка про те, що за всієї своєї опозиційності і традиція, й інновація взаємозалежні і взаємообумовлені до такого ступеня, що часом їх складно диференціювати: адже жодна інновація ніколи не залишається нововведенням протягом довгого часу саме так, як жодна традиція не є традицією "споконвіку", а виникає спочатку як інновація. Саме в умінні приймати та засвоювати інновації і полягає життєздатність традиції.

В розділі поставлено питання про відносини суспільства і держави, показано як вони впливають на інноваційний процес. У дослідженні підкреслюється, що інноваційний розвиток в Україні не має певної спрямованості. Залишається невирішеним питання про мету та ідеал суспільно-політичних змін. З огляду на це, на перший план висувається

проблема саме політичної трансформації суспільства, бо в цій сфері формуються мотиви та цілі розвитку всього українського соціуму.

Обґрунтовується думка, що інноваційні стратегії є напрямом розвитку суспільних відносин і водночас забезпеченням підвищення негентропійності владних відносин. Її сутність полягає в еволюційному запровадженні нових прогресивних форм організації політичного життя та раціоналізації влади шляхом комплексного поєднання соціально-економічних та духовно-культурних чинників суспільної системи. Усі нові тенденції та нові стратегії життєдіяльності закладають підвалини особливого типу цивілізаційного прогресу, що, очевидно, відрізнятиметься від попереднього техногенного розвитку. Зараз важко конкретизувати в деталях шляхи та засоби майбутніх змін глибинних цінностей техногенної культури, адже головне те, що має відбутися примирення нововведень і природноствореного. Процес становлення нової соціальної теорії можна досить умовно поділити на два етапи – концепція постіндустріалізму та саме інформаціоналізму.

Погоджуючись з тим, що концепція "інформаційного суспільства" розкриває принципово важливу рису постіндустріального суспільства - зростаючу роль інформації в житті суспільства, автор вважає, що головним фактором подальшого суспільного розвитку буде використання інновацій у формі створення національних інноваційних систем.

Розглядаючи політичні, духовні та соціально-економічні реалії як політичні детермінанти інноваційного розвитку України, необхідно зазначити, що за існуючих умов, коли стратегічні цілі мають бути орієнтирами для вибору способів виходу з кризового стану (вибір моделей державотворення, реструктуризації економіки) при визначенні стратегічних цілей України необхідним є аналіз не тільки внутрішніх потреб, а й світових тенденцій розвитку, інтересів гравців на міжнародній політичній арені. Але недосконала політика стосовно відродження української економіки є не єдиною причиною поглиблення кризового стану в Україні. Іншою причиною є відсутність орієнтованої на перспективу політики самої української влади, її невміння побудувати стратегію подолання кризи, ефективно використати іноземну допомогу. Особлива увага має бути приділена внутрішнім проблемам (клани, мафіозні, злочинні угруповання тощо), які, як правило, перебувають у "тіні", що не заважає їм мати корупційну мережу в органах влади і тим самим нейтралізувати дії проти себе.

У третьому розділі "Історичні, соціально-економічні та політичні передумови обрання Україною інноваційної стратегії розвитку" проведено комплексне дослідження історичних, політичних та соціально-економічних передумов обрання Україною інноваційної стратегії свого розвитку.

Розглядаючи історичні передумови інноваційного розвитку як одну з політичних детермінант стабільної держави, зазначено, що інновації

виступають об'єктом національного розвитку суспільства. Конкретні історичні події і глобальні процеси, що відбувалися на території Східної Європи наприкінці XIX – на початку XX ст. призвели до ґрунтовних розробок на ниві українства як європейського явища.

Аналіз праць політиків і науковців, які вивели розробку цієї проблеми на новий фундаментальний рівень. (М. Драгоманов, М. Грушевський, М. Міхновський, В. Липинський, Д. Донцов) свідчить, що вони започаткували формування української політичної нації, відродили традицію державності, перевели у практичну площину ідею соборності та ін. Географічне розташування розглядалося дослідниками і практичними політиками як "остання лінія", "культурний кордон", "буферна зона", що захищає Європу від гегемоністичних претензій Росії, постійного та потужного азійського тиску.

Саме тут, на думку автора, і виявляється геополітична роль України, при виборі напрямів інноваційного розвитку. Україна повинна, відшукуючи та реалізуючи свої потенційні переваги, збалансувати політичні, гуманітарні, соціально-психологічні, макро- та мікроекономічні фактори, визначити та забезпечити оптимальні траєкторії подальшого розвитку, а також знайти свій напрям здобуття гідного місця на світовому ринку, посідаючи провідну позицію у тих сферах економічної діяльності, де для цього ще є умови. Проте нерозвиненість соціальної структури, невизначеність панівних ідей, домінуючих цілей розвитку суспільства зумовлює нерозвиненість організаційних структур, які відображали б інтереси відповідних верств населення та мобілізували б його на вирішення поставлених завдань.

Автор доводить, що недосконалістю та неналежним виконанням законів гальмується розв'язання проблеми зменшення обсягів тіньової економіки, зокрема, через недосконалість податкової системи; загострюється проблема боротьби з корупцією тощо. Тому нині українська держава має остаточно визначитися з пріоритетами та концептуальними засадами інноваційного розвитку країни, вдосконалювати нормативно-правову базу для встановлення норм і правил взаємовідносин між державними інституціями й суб'єктами інноваційної діяльності, а також із вибором прямих та (чи) опосередкованих методів підтримки інноваційної діяльності з метою її активізації. Структурні політичні перетворення ще не відповідають вимогам інноваційної моделі розвитку, зорієнтованої на реабілітацію гуманістичних цінностей, повернення до першооснов людського буття та культурного поступу, розумну взаємодію людей на основі їхньої творчої співпраці і внутрішньої, детермінованої обов'язком і совістю поваги до Закону, Порядку і Справедливості.

Проведений аналіз розвитку процесів у сфері політичних інноваційних процесів через призму потенційних загроз безпечному суспільному розвитку дав можливість відзначити значні масштаби наслідків штучного стримування і глибокого спотворення розвитку суспільства за радянських часів, що нині

виявляються в гальмуванні становлення інститутів громадянського суспільства, в суперечливому, переважно деструктивному впливові влади на перебіг суспільно-політичних процесів та ін.

До того ж спроба побудови політичної системи західного взірця, про яку мріяли та за якою діяли реформатори першої хвилі, виявилася неможливою. Модель майбутньої української державності, на думку автора, слід вибудовувати на основі власних здобутків і помилок, з урахуванням історії, традицій, звичаїв українського народу, органічно поєднаних із неперехідними цінностями культурного генофонду та помножених на інноваційний досвід сучасної цивілізації.

Нині в Україні домінують негативні політичні процеси, що супроводжуються антагоністичними політичними суперечностями, скандалами і конфліктами. Чи не найважливішою ознакою діяльності минулих та діючої влади є те, що в Україні склався специфічний тип "демократії" – бюрократично-кланова. Групи бюрократії, клани мають великі можливості використовувати права і свободи для боротьби між собою, поливати брудом один одного через засоби масової інформації, навіть знищувати суперників політичними та терористичними методами. Саме вони призводять до нестабільності у суспільстві, спонукають до нарощування ентропії, що суттєво загрожує національній безпеці країни. У дисертаційному дослідженні логічно виокремлюється засоби формування політичної культури особистості як важливі стабілізатори суспільства в цілому.

Отже, урахувавши історичні, соціально-економічні та політичні передумови інноваційного розвитку України, слід зазначити, що стратегія інноваційного розвитку має спиратися на досвід західних країн, власний довготривалий прогноз динаміки світових політичних та економічних відносин, унікальні цивілізаційні та соціокультурні основи української нації.

У четвертому розділі **"Політичні проблеми системного характеру інноваційної стратегії України"** обґрунтовано необхідність системного характеру інноваційної стратегії України, окреслені головні суперечності періоду незалежного розвитку, визначені характеристики політичної, соціальної, економічної, екологічної, інформаційної сфер життєдіяльності суспільства, а також заходи щодо захисту національних інтересів, першочергові завдання та визначення пріоритетів розвитку України, а також основні напрями досягнення системності інноваційних стратегій в українському суспільстві.

Аналізуючи системні перетворення за часів незалежності обґрунтовано, що головним здобутком є демонтаж основних підвалин командно-адміністративної системи, що ігнорувала об'єктивні закони розвитку, загальнолюдські цінності, а спиралася виключно на особливе специфічне, передусім на класовий підхід і пропонує розрізняти життя суспільства (сукупність створених членами суспільства історичних, економічних, демографічних та інших передумов для подальшого розвитку та

забезпечення їх життєдіяльності) та життя окремої особи (використання створених умов з метою задоволення власних потреб).

Становлення нової поліпшеної системи та ринкової економіки супроводжувалося кризовими явищами. Проте, специфіка економічної кризи 1991-1999 рр. (на відміну від сьогодення), на думку автора, полягає в тому, що це криза трансформаційного змісту. Значить, вона була інструментом розвитку, а не деградації – засобом радикального інноваційного оновлення політичної системи, що існувала раніше, омолодження всього комплексу суспільно-політичних відносин. Реформи стали своєрідним механізмом суспільного порятунку, виходом на нові рівні розвитку, утвердженням фундаментальних принципів цивілізаційної людської життєдіяльності – свободи вибору, дії, відповідальності. І незважаючи на прорахунки в суспільно-політичній та соціально-економічній сферах було створено всі атрибути державності та здійснено переорієнтацію її основних політичних функцій, певним чином упорядковано зовнішню політику.

Головні суперечності періоду незалежного розвитку, вважає автор, виникали передусім через безсистемне здійснення реформ. Найбільших втрат Україна зазнала на початковому етапі реформ, адже вони розгорнулися без будь-якого обґрунтування, не було навіть суто теоретичних уявлень про шляхи їх здійснення. Відповідно ідеологія стартового періоду звелася до сумно відомого з історії принципу – спочатку зламати, зруйнувати все до основи, а потім розпочати спорудження нового з нульової позначки. У цьому разі не було враховано головний постулат суспільного процесу – наступність розвитку.

Як наслідок подальші спроби проведення політичної й економічної модернізації здійснювалися методологічно необґрунтовано та безсистемно. Політика й економіка замість взаємного посилення часто суперечила одна одній, чим ослаблювала трансформаційний процес. Тому реформи швидко стали втрачати свою конструктивну спрямованість і незабаром викликали структурну розбалансованість економіки – рекордна гіперінфляція 1993 р. та обвальне 25-відсоткове падіння ВВП. Ситуація загострювалася через жорстке протистояння виконавчої та законодавчої гілок влади, розбалансованість економічних перетворень із соціальною політикою, часту зміну управлінських еліт, посилення впливу олігархічного капіталу та його прагнення підпорядкувати владні структури та ін. Постійні коливання між стратегічними партнерами, що часто були пов'язані зі зміною владних структур, також позначалися на трансформаційних процесах усередині країни.

Погоджуючись із думкою українських дослідників, що необхідною умовою визначення інноваційних стратегій розвитку є аналіз суспільних потреб, їх систематизація (а не узагальнення), формулювання у вигляді цілей процесу розвитку України, автор робить висновок, що мають бути визначені також бажані характеристики політичної, соціальної, економічної,

екологічної, інформаційної сфер життєдіяльності суспільства, що забезпечували б системність і поступовість такого переходу.

Обґрунтовується принципова новизна постіндустріальної цивілізації, яка полягає в тому, що її розвиток здійснюється в напрямі поступового перетворення сумарної цілісності світу на структурну цілісність. А головна особливість розвитку структурної цілісної системи полягає в тому, що елементи, які її конституюють, дедалі більше підпорядковуються цілому. Вони вступають у нові взаємозв'язки, що диктуються цим цілим, перебудовуються згідно законам його функціонування та розвитку. Формування структурної цілісності сучасного світового процесу супроводжується подальшим посиленням ролі і значимості загальноцивілізаційних принципів розвитку. Останні набувають статусу верховенства, беруть на себе провідну функцію у визначенні загальної траєкторії суспільно-історичного прогресу. На цьому ґрунті відбувається зближення різних суспільно-політичних систем.

Обґрунтовуючи переваги системності інноваційного розвитку, автор вбачає їх в поєднанні політичних, економічних, гуманітарних, соціально-психологічних, макро- та мікроекономічних чинників та інституційних передумов. В роботі окреслені чинники та передумови системності інноваційного розвитку, це зокрема: політичні передумови системності інноваційного розвитку, які пов'язані з виробленням загальнодержавної стратегії та тактики інноваційних перетворень, створенням законодавчої бази для їх забезпечення, організацією та контролем за їх упровадженням у життя та модернізацією всієї політичної системи; інституційні передумови інноваційного розвитку, полягають у розбудові інфраструктури інноваційної діяльності на державному та регіональному рівнях; економічні чинники системності інноваційного розвитку, пов'язані зі здійсненням нової хвилі економічних реформ, націлених передусім на корекцію наявної моделі економічного зростання та підвищення енергетичної безпеки нашої держави; гуманітарний чинник відіграє значну роль у забезпеченні системності інноваційного розвитку; соціально-психологічний чинник. Важливу роль у забезпеченні інноваційного розвитку відіграють макроекономічні, мікроекономічні та інституційні чинники.

На підставі аналізу праць вітчизняних учених зазначається, що будь-яка стратегія розробляється на основі виділення базових національних інтересів та цінностей. Система національних інтересів має, з одного боку, загальний, універсальний характер, притаманний усім країнам, з іншого - унікальний специфічний, властивий лише окремій державі набір елементів. Ця система розвивається внаслідок еволюційного розвитку інтересів її підсистем, їх взаємозв'язків, а також зовнішнього впливу. Ступінь їх організованості визначається кількістю та різноманітністю взаємозв'язків її елементів. За високого ступеня організованості система є досить стабільною, вона мало залежить від зовнішніх збуджень, хоча зміна будь-якого її елементу може

привести до зміни інших елементів чи системи загалом. Виділяються основні напрями досягнення системності інноваційних стратегій. До них належать: формування єдиної ідеології державотворення; виховання управлінської (керівної) еліти; сертифікація (паспортизація) ресурсів; визначеність у стратегічному партнерстві; забезпечення поступовості і спадкоємності процесу; повернення обличчям до науки й освіти, духовності як чинників інноваційного поступу.

Досліджуючи суб'єктивні фактори формування системи інноваційних стратегій робиться висновок, що вони повинні розглядатися як базовий об'єкт вироблення стратегій розвитку України і бути орієнтирами політичного і суспільного розвитку, значною мірою впливати на визначення його напрямів і пріоритетів. Окреслення дійсних пріоритетів в інноваційній політиці держави, пов'язані, насамперед, із розумінням владними структурами першорядних глобальних стратегічних цілей, отже потреб та інтересів системних перетворень в Україні, суті та основних принципів побудови концепції і моделі цих перетворень.

У п'ятому розділі "Ідеологія сталого розвитку як духовна основа інноваційної стратегії" розглядається роль ідеології в житті суспільства, обґрунтовано методологічні принципи розробки та реалізації ідеологічної доктрини українського державотворення як стратегії суспільного розвитку, проведено дослідження сучасної парадигми сталого людського розвитку.

Розглядаючи ідеологію як частину духовного життя суспільства, яка відображає характер суспільних зв'язків з формами діяльності та мислення, доводиться, що сучасні ідеології, спираючись на інформаційні технології, з одного боку, - володіють поширеним впливом на свідомість людей і можуть використовуватися як засіб маніпулювання поведінкою мас, а з іншого – можуть здійснювати поширення ідей в інтересах суспільства, національного відродження, озброєння населення системним баченням суспільних завдань сталого розвитку, показ шляхів і засобів їх вирішення.

На основі аналізу наукових праць низка західних та вітчизняних учених зроблено висновок, що практична ідеологія повинна бути фундаментом політичного життя, слугувати якісному перетворенню суспільного життя нації, а також виконувати керуючу роль щодо політичної поведінки і діяльності громадян. Ідеологія розглядається як наука про ідеї, закони мислення, котра подібно до фізики, математики, зоології є філософською наукою та слугує теоретичному і морально-педагогічному знанню.

Відомо, що у 50-х роках ХХ ст. низка провідних учених виступили з концепцією "кінця ідеології". Але вже у 70-ті роки була висунута ідея реідеологізації, - повернення до визнання цінностей і мобілізуючої ролі ідеології в суспільному житті, оскільки взаємодія і розвиток різноманітних соціальних груп у диференційованому соціумі потребує існування специфічних цінностей, ідеалів, норм, мови, які репрезентує саме ідеологія.

Глобалізаційні виклики продиктували необхідність процесу реідеологізації з притаманними йому особливостями й інноваціями, який став синонімом відродження аксіологічного (ціннісного) підходу до соціальних взаємодій, а одночасна увага редіологізації до людських ціннісних орієнтацій підсилила міфологічні компоненти ідеології. Як наслідок сформувалося дві тенденції у процесі реідеологізації. Одна, неоконсервативна версія, пов'язана з посиленням ідеологічного компонента у процесі національно-культурної інтеграції; у цьому разі ідеологія надає зміст традиції, традиція ж освячує ідеологію. Інша, ліберальна, версія ставить завданням формування нової "глобальної ідеології" як основи планетарної єдності.

Нині норми міжнародного права, а відповідно й конституції демократичних правових держав, у тому числі України, вимагають ідеологічної різноманітності: як економічної, політичної, релігійної тощо. Тобто демократична правова держава не може визнавати жодну ідеологію обов'язковою та насаджувати її в суспільстві. Проте в роботі обґрунтовується позиція, що без певної системи ідей украї важко визначити мету, завдання та напрям подальшого розвитку країни. Вихід із цього уявного протиріччя полягає в тому, що кожна ідеологія відносно конкретної особи, громадянина, дійсно не повинна носити обов'язкового або примусового характеру, але, держава як суб'єкт політичних відносин повинна мати власну ідеологію, як загальну стратегією її суспільного розвитку.

Погоджуючись з іншими науковцями у тому, що брак державної ідеології не є корисним для суспільства, оскільки ігнорує природу і такі загальні функції ідеології, як інтегруюча, мобілізуюча, регулююча й організаційна стверджується, що відсутність загальнодержавної ідеології також сповільнює державотворчі процеси та гальмує духовно-культурний розвиток нації. Тому в основі суспільного розвитку будь-якої країни мають знаходитися певні загальнодержавні ідеологічні принципи, причому саме ідеології як стратегії національно-державного розвитку, а не засобу штучної задеіологізованості всіх складових суспільного життя.

Виходячи з сучасної ситуації, коли ейфорію деідеологізації всіх сфер суспільного життя невдовзі замінив ідеологічний вакуум і стало очевидним, що процеси державотворення, які розпочалися у країні, вимагають чітких, теоретично обґрунтованих орієнтирів внутрішньої та зовнішньої політики, що, як виявилось, неможливо почерпнути безпосередньо з повсякденного досвіду чи інтуїтивних здогадок, а настанова української громадсько-політичної та наукової думки на деідеологізацію невдовзі обернулася витвором найгіршого варіанту ідеології – ідеології некритичного наслідування, запозичення чужого досвіду обґрунтовується необхідність формування державної ідеологічної доктрини соціального консенсусу та національної консолідації. Ідеологія української держави за своїм змістом має бути інтегративною – синтезувати кращі досягнення основних течій вітчизняної і світової суспільно-політичної думки, позитивний досвід

націотворення різних народів. Змістовно та функціонально вона має виступити водночас й ідеологією соціального самоствердження, ідеологією розвитку громадянського суспільства та самореалізації особистості. Інший шлях пошуку загальнонаціональної ідеологічної доктрини, який намагалися і досі прагнуть наслідувати окремі українські політики, – відродження власних ідеологічних традицій нині не на часі, тому що найбільш ідейно продуктивними для сьогодення та такими, що відповідають менталітету українського народу, вважаються концепції українського консерватизму та націоналізму. Сьогодні ж в Україні реідеологізаторська тенденція втілюється в пошуках національної ідеї, у прагненні побудувати патріотичне суспільство, в бажанні прилучити країну до досягнень світової цивілізації.

При цьому слід урахувати, що Україна перебуває в перехідному періоді свого розвитку. Нині демократична, соціальна і правова держава лише будується, громадянське суспільство лише стверджується, тому єдиною можливою орієнтацією суспільства, становлення якого відбувається одночасно з пошуком оптимальної моделі суспільно-економічного, політичного та соціокультурного розвитку, є ідеологія сталого людського розвитку. Без міцної опори на ідеологію сталого людського розвитку, – молодій ідеології, завданням якої є розробити модель розвитку XXI ст., – найкращі реформи економіки, науки, освіти, інноваційної сфери не дають бажаних результатів, оскільки вони є похідними від головного – стратегічного визначення шляхів розвитку держави.

Отже ідеологія сталого людського розвитку, яка б визначала сукупність духовних, соціальних, економічних, політичних процесів, що розгортаються у країні, з метою досягнення гармонійного розвитку людини, суспільства, економіки та навколишнього середовища, має усі шанси стати духовною основою інноваційної стратегії розвитку українського суспільства.

У шостому розділі – "Наука і освіта в системі та процесі реалізації інноваційних стратегій" - розглядається роль науки і освіти як невід'ємної складової механізму реалізації стратегій інноваційного розвитку й основні цілі освіти та методи навчання й виховання, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне і критичне мислення учнів та студентів; обґрунтовується необхідність переходу на інноваційну модель зростання і впровадження економіки знань та перспективи інноваційних модернізацій. Стратегія інноваційного розвитку України вимагає якісно нової парадигми, тобто вихідної концептуальної схеми, моделі постановки проблем, методів їх розв'язання, нової орієнтації у дослідженнях проблем соціально-економічного розвитку, що, у свою чергу, вимагало часу для накопичення необхідної інформації, її осмислення та формулювання перших рекомендацій для політиків та урядовців.

Одним із визначальних факторів інноваційного розвитку в умовах сьогодення є здатність країн приваблювати інтелект. Автор посилається на

наукові роботи в яких доведено, що країни з квітучою економікою продовжують розвиватися тому, що серед інших факторів вони контролюють і створюють знання - найтвердішу валюту сьогодення. Тому необхідність удосконалення та підвищення ефективності державної політики у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва України з урахуванням інтеграційних пріоритетів держави, як невід'ємної складової механізму реалізації стратегії інноваційного розвитку національної економіки, видається на сьогодні недостатньо науково розробленою проблемою, що й обумовлює актуальність теми дослідження.

Головною передумовою інноваційного розвитку України, є високий науко-технологічний потенціал держави, оскільки наука – стратегічний ресурс економічного розвитку кожної цивілізованої держави, особливо за сучасних умов. Відомо, що розвиток фундаментальної і прикладної науки визначає глобальний конкурентний успіх високих технологій. Наявність технологій – але без фундаментальної і прикладної науки – робить будь-який успіх нестійким і тимчасовим. Успіхів у технологіях дедалі частіше досягає той, хто не повторює чуже, а створює щось нове своє, спираючись на технологічні принципи, що виростають зі "своїх" науки. Визнані у світі власні наукові школи й унікальні технології з розробки нових матеріалів, біотехнології, радіоелектроніки, фізики низьких температур, ядерної фізики, електрозварювання, технологій у галузі комунікацій і зв'язку, здатних забезпечити розвиток сучасного високотехнологічного виробництва передусім визначає інноваційний потенціал нашої держави.

Проте зростання диспропорцій у науково-технічній інфраструктурі (старіння наукових кадрів, дослідно-лабораторного оснащення, фінансування) обмежує можливості створення інноваційного продукту, придатного для комерційної реалізації на внутрішньому та зовнішньому ринках; організація науково-технічної інфраструктури, фінансового забезпечення та менеджменту стає дедалі менш придатною для реалізації великих інноваційно-інвестиційних проєктів, поступово переорієнтовується на виконання дрібних, периферійних проєктів і завдань.

Процеси глобалізації та інформатизації зумовлюють те, що гуманітарні знання, рівень освіти, її практична орієнтація стають життєво важливими складовими будь-якого суспільства і повинні розглядатися як необхідне джерело для вироблення інноваційних стратегій подальшого розвитку і суспільства, і держави. Успіх інноваційних перетворень, інноваційний розвиток суспільства неможливі без радикальних змін у системі освіти. Освіта подається як галузь навчання, що має вплив і затребувана протягом усього життя, її цілі не обмежуються лише пізнанням, а стосуються цінностей і поведінки. У роботі автор посилається на фахівців, які стверджують, що в Україні система освіти слабо зорієнтована на формування у молоді загальноцивілізаційних цінностей, виховання громадянина демократичної держави, а навчально-виховний процес недостатньо

спрямований на формування демократичного світогляду. Серйозною перешкодою на шляху модернізації науки і освіти є розрив між теоретичними знаннями та повсякденною соціальною практикою.

У зв'язку з цим істотно зростає роль методологічних, системних, міждисциплінарних знань людини, необхідних для раціонального й осмисленого оперування з різноманітними знаннями та даними з метою розв'язання нових, нестандартних проблем. У цій новій парадигмі найголовніше місце відводиться аналітичним здібностям ученого чи педагога, тобто його спроможності шукати і знаходити необхідну інформацію, точно формулювати проблеми та гіпотези, вбачати в сукупностях даних певні закономірності, знаходити розв'язання складних міждисциплінарних задач.

Отже, Україні потрібна стратегія випереджального інтелектуально-інноваційного розвитку. Саме він може забезпечити справедливі та рівні можливості для всіх народів (народностей) щодо генерування нових технологій, знань, нової інформації як першою до будь-якого розвитку – світового, національного чи регіонального. Від рівня освіти, науки, їх ефективної інтеграції залежать нині всі атрибути інформаційного суспільства, а також компоненти інформаційної економіки.

У сьомому розділі – **"Культурне підґрунтя інноваційних стратегій"** – розглядаються теоретичні та емпіричні проблеми і механізми функціонування та формування культурної сфери суспільства, здійснена спроба аналізу культурного коду політичної системи сучасної України, оскільки політична система – це унікальна й регулююча система, що забезпечує єдність функціонування всього суспільства на основі використання державної влади.

Зміст культурної спадщини, традиційної культури визначають як різні зовнішні, так і внутрішні чинники історичного розвитку суспільства. Суть проблеми полягає в тому, що український народ, який століттями перебував під зверхністю чужих держав, по-перше, не міг розвинути достатньою мірою ті якості, які притаманні суверенному суб'єкту політичного життя, а, по-друге, набув рис, властивих підневільному, колоніальному народові. Серед внутрішніх чинників на особливу увагу заслуговують загальний стан соціального середовища та вплив на культуру наявних політичних процесів. Адже формування культури суспільства передбачає обов'язкове врахування "наскрізних", перевірених віковим досвідом ідей та цінностей народу, зокрема його менталітету як особливого заряду духовного досвіду і традицій. Ґрунтовний аналіз культури неможливий без урахування існуючих традицій та досвіду поколінь. Будь-яка культура будується на історичних традиціях суспільного розвитку. Сталість динаміки культурних явищ визначається якістю історичних традицій. На основі традицій і знань, ідеології та психології в суспільстві виникають і функціонують норми діяльності, які

можна вважати константами поведінки суб'єктів соціального простору. Рівень розвитку свідомості і характер існуючих суспільних норм діяльності визначають культуру і поведінку особистості, рівень її культури. На рівень, стан, тенденції і перспективи розвитку культури істотно впливає ментальність народу.

Для сучасного українського суспільства вкрай важливо забезпечити превалювання загальнолюдських цінностей над класовими, запобігаючи, таким чином, формуванню у населення конфронтаційно-опозиційного мислення на рівні "свій – чужий". У цьому контексті особливе місце відводиться політичній культурі як частині загальної культури суспільства, що формується в політичному житті народу протягом всієї його історії і є похідною від політики. У широкому розумінні політична культура – це базисні знання про суспільство, які визначають ціннісні орієнтації, політичну поведінку на рівні суспільства, групи, особи. У вузькому розумінні – це культура політичного мислення і політичного спілкування, культура поведінки політиків і населення як суб'єктів політичного процесу.

Інноваційна перебудова вимагає від особи не лише політичної активності, а й усвідомлення нею власної ролі й значення в житті суспільства та відповідальних дій згідно з власними переконаннями і цінностями. Намагання звільнитися від спадщини тоталітаризму в політиці та національній самосвідомості поки не мають в Україні бажаного успіху, зокрема через несформованість у суспільстві системи цінностей, моделей та зразків поведінки, характерних для демократичної політичної культури.

Досліджуючи суб'єктивні фактори життя особистості, необхідно зазначити, що посилення хаотичності розвитку соціальної системи детермінує поширення у суспільній свідомості ірраціональних цінностей, мотивів і потреб, намірів та дій (синергетичний принцип дезорганізації). Вона проявляє себе у різкій поляризації думок і оцінок, у домінуванні нереалістичних надій, фантазій, утопічних ідеалів щодо можливих сценаріїв майбутнього розвитку суспільства, у розростанні в різних, особливо люмпенізованих групах містичного світогляду, а також у посиленні сприйняття радикальних і деструктивних закликів. В Україні ця залежність виявляється у нестабільності суспільної думки, зміні настроїв, можливості маніпулювання суспільними цінностями, формуванні загального скепсису та довіри до владних інституцій. Як наслідок, для значної частини населення стане нормою девіантна поведінка, що вкрай негативно вплине на стан захищеності національних інтересів.

Отже культура суспільства формується, виховується та має бути предметом цілеспрямованого, виваженого державного впливу. У демократичному суспільстві вона є необхідним наслідком державницького, систематичного, методично й концептуально обґрунтованого, позаідеологічного освітнього впливу на всі верстви населення. Виходячи з наведеного, можна стверджувати, що рівень розвитку культури постає

підґрунтям інновацій та інноваційних стратегій у суспільстві. Побудова моделі інноваційного суспільства передбачає аналіз об'єктивних і характерних критеріїв розвитку культурних складових нової постіндустріальної інформаційної економіки.

У восьмому розділі – "Управління інноваційними стратегіями як проблема практичної політики" - розглядається методологія, закони, принципи, методи, технології та особливості управління інноваційними процесами та фактори підвищення рівня управління ними.

Підкреслюється, що в умовах інноваційного розвитку актуалізується проблема управління інноваційними стратегіями. Основа такого управління будується на певних методологічних засадах. В основу таких засад покладені різноманітні футурологічні підходи до пізнання майбутнього; закони політико-прогностичної діяльності; базові принципи прогнозування інноваційних процесів – альтернативність і ймовірність; типологія прогнозів.

Процес управління інноваційними стратегіями є логічним продовженням інноваційного процесу і має спиратися на методологію соціального управління. В основі управління інноваційними стратегіями лежать наукові підвалини процесу управління, до яких належать закони, принципи, методи та технології управління, а також мистецтво управління, яке полягає в умілому поєднанні різноманітних стилів управління з урахуванням особливостей політичного, економічного та соціального розвитку суспільства, особливо суспільства, що трансформується.

До наукових підвалин управління, що можуть бути застосовані в процесі управління інноваційними стратегіями належать закони, принципи, методи та технології управління, які ґрунтуються на теоретичних підвалинах процесу соціального управління. Останнє базується на загальнолюдському характері практичної політики, є відображенням інтернаціоналізації суспільного життя, яка проявляється в умовах процесу матеріального єднання людства, що постійно розвивається. Саме ця обставина і є головною у підході до управління інноваційними стратегіями розвитку суспільства. До її властивостей як об'єкта управління, слід віднести насамперед особливості методів управління інноваційними стратегіями, процес формування інноваційних стратегій, наявні організаційні форми системи управління процесом, темпи розвитку процесу і, зрештою, рівень розвитку суспільної формації.

Забезпечення стабільного управління інноваційними стратегіями належать виключно до прерогативи держави, а тому діяльність органів державного управління повинна спрямовуватися, насамперед, на формування інноваційних стратегій розвитку України.

Обґрунтовується, що управління інноваційними стратегіями соціально-політичного розвитку, особливо в суспільствах трансформаційного типу, потребує, з одного боку, врахування історичного досвіду і традицій

конкретно взятого суспільства, з іншого боку, логіка застосування системного методу пов'язана із врахуванням цивілізаційного досвіду, який свідчить, що модернізація охоплює всі сфери суспільства. Інноваційний розвиток, поряд із притаманною йому власною специфікою, виступає синтезуючим, оскільки однією з основних його характеристик є забезпечення структурних і якісних змін не лише в політиці, а й у економічній, соціальній, культурно-духовній та інших сферах, створюючи цим самим умови для збереження стабільності внутрішньої консолідації суспільства.

Подальше становлення інноваційних орієнтацій суспільства залежатимуть від багатьох факторів, як то: результативність функціонування політичного режиму, впливовість політичних партій, формування консолідуючої основи українського соціуму та забезпечення достатнього рівня інформованості його членів для відповідальної і раціональної участі в управлінні державою.

У дисертації детально аналізуються методологічні основи управління як процесу впорядкування систем шляхом забезпечення їх цілісності та підтримання заданого режиму.

На основі проведеного аналізу автором запропоновано модель результуючого управлінського впливу на інноваційні процеси, виходячи з аналізу потенційних та реальних соціальних проблем. Це дало змогу обґрунтувати основні принципи управління інноваційними стратегіями.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукової проблеми - теоретико-методологічного обґрунтування політичних детермінант інноваційного розвитку України та вироблення й реалізації інноваційних стратегій розвитку України в умовах глобалізації та інформаційної революції.

За результатами дослідження сформульовано такі висновки.

1. Політичні детермінанти інноваційної діяльності поєднують у собі базові елементи, які не лише впливають на становище особи в суспільстві, економічні показники розвитку, соціальну сферу та систему суспільних відносин, а й генетично пов'язані з функціонуванням всієї інноваційної системи. Серед базових методологічних принципів і концептуальних засад їх дослідження виділяються такі: принцип антропоцентризму (безпека людини, її соціальна захищеність становлять основу інноваційної діяльності); принцип безперервності (інноваційна діяльність виступає єдиним і цілісним явищем лише тоді, коли вона містить загальні (інваріантні) ознаки для різних країн та проміжків в історії їх розвитку); принцип поступовості у розвитку (на різних якісних фазах розвитку інноваційна діяльність проявляється у трьох часових площинах - як історичне явище, унікальне явище, характерне лише для даної епохи та унікальний комплекс поточних проблем розвитку

нації); принцип просторової структури (інноваційна діяльність може розглядатися на різних рівнях -міжнародному, національному, регіональному).

2. Із соціально-економічної точки зору роки незалежності можна охарактеризувати як "повернення України в лоно цивілізації", за яким наша держава вибудовує власну економічну інфраструктуру, формує соціальні зв'язки, виробничі та невиробничі відносини, інститути, структури. Головний вектор цього процесу визначається становленням і розвитком ринкової економіки та життєдіяльності. За такою моделлю ефективно здійснюється виробництво в цивілізованих країнах світу. Ця модель забезпечує своєрідне соціальне прискорення. Іншої, більш ефективної моделі, людство ще не вигадало. Інноваційний розвиток України є відповіддю на виклики ринкової економіки, що утверджується.

3. Інноваційний розвиток суспільства є складним динамічним багаторівневим феноменом, який формується під впливом політичних, суспільних, економічних, освітньо-наукових та духовних процесів у суспільстві. Саме включеність у політико-інформаційне поле особистості наповнює її осмисленим інноваційним знанням, мотивує до інтелектуальної дії. В сучасних умовах, коли досить активно відбуваються процеси глобалізації та інформатизації, інноваційні технології все більше насичуються загальнолюдськими цінностями: принципами демократії з домінуванням загальних пріоритетів над груповими, гуманізмом, толерантністю, терпимістю, усвідомленням поваги до прав, поглядів, свобод громадян, законослухняності тощо.

4. Історичні передумови інноваційної стратегії розвитку України закладені всім ходом української історії. Україна завжди перебувала в центрі цивілізаційних процесів, і навіть у період бездержав'я була активним суб'єктом історичних подій і міжнародних суперечностей. Потреба інноваційного розвитку є потребою іманентною, внутрішньо притаманною народу та культурі, що завжди відігравали помітну роль в історії. Нині – це потреба "рухатись в ногу з часом", ліквідувати прогалини тоталітарного минулого, стати на один рівень з розвиненими країнами світу.

5. Глобалізаційні процеси слід розглядати як чинник прискорення інновацій і водночас як фактор створення нових соціальних суперечностей. Нині не лише в Україні, але й у всьому світі тривають дебати щодо ролі інформаційно-технологічної революції і глобалізації в подальшому розвитку людства. На думку прихильників технологій, на людство чекає краще майбутнє лише за умови подолання перешкод для інновацій і конкуренції. Адже інформаційні та комунікаційні технології сприяють економічному розвитку та матеріальному добробуту, оскільки уможливають владу, знання і творчість. Супротивники глобалізації переймаються здебільшого її витратами – згортанням виробництва, зменшенням кількості робочих місць, відсутністю елементарної соціальної захищеності, злочинністю та життєвою

невпорядкованістю, вбачаючи у глобалізації лише відновлену версію традиційної капіталістичної ідеології. Основне протиріччя інноваційного розвитку – екологічне. Тому розвиток інноваційних процесів має відбуватися не всупереч природно створеному та не як його руйнація, а як продовження.

6. Найбільш актуальною соціальною загрозою для України на сьогодні є тінізація політичних й економічних відносин. "Тіньова" політика й економіка є головним ресурсним фактором корупції, з іншого боку, корупція є вирішальним соціально-політичним фактором тінізації економіки України. Пануюча на сьогодні концепція силового вирішення проблеми корупції виходить з того, що необхідно лише проявити політичну волю. На основі побудованої моделі корупційної рівноваги робиться висновок про недієздатність цієї теорії - в результаті заходів силового впливу матиме місце лише вилучення з ділових мереж окремих державних корупційних ланок.

7. Кризові явища в політичній, економічній, моральній сферах породжують злочинність, корупцію, ігнорування законів, ослаблення державних структур та інституцій. Все це створює загрозу не лише для майбутньої української демократії, а й для існування самої держави. Через відсутність державної стратегії розвитку держави та суспільства владні рішення мають однобокий характер і не є адекватними комплексному характеру розвитку і назріла необхідність розробки єдиного підходу, що давав би змогу в єдиній "системі координат" вирішувати питання інноваційного розвитку України в усіх сферах. Складовими цього підходу мають бути методи визначення пріоритетних національних інтересів, аналізу викликів та загроз, формування функцій і визначення пріоритетів діяльності всіх органів державної влади. Інтереси суспільства повинні розглядаються як базовий об'єкт вироблення стратегій розвитку України. Вони повинні бути орієнтирами суспільного розвитку, значною мірою мають впливати на визначення його напрямів і пріоритетів стабільного розвитку.

8. До здобутків України за період незалежного розвитку слід віднести: демонтаж основних підвалин командно-адміністративної системи; створення всіх атрибутів державності, переорієнтації (зміни) її основних економічних функцій; неспорядкованість зовнішньої політики; визначеність у філософії перетворень – ринкові відносини (Україна сформувала каркас ринкової інфраструктури та ринкових інститутів) і демократія. Головні суперечності виникали через безсистемне здійснення реформ, часту зміну управлінських еліт, невизначеність загальної стратегії, тінізацію політичних та економічних відносин, розбалансованість перетворень із соціальною політикою, корупцію, посилення впливу олігархічного капіталу та його прагнення підпорядкувати владні структури, коливання між стратегічними партнерами.

9. Ідеологією сталого розвитку України як духовної основи інноваційної стратегії має стати формування ідеологічної доктрини українського державотворення, орієнтація на власну традицію (її відродження) й ідеологічні доктрини успішних держав світу. Наука й освіта в системі і

процесі реалізації інноваційних стратегій повинні виступати як чинники зрощування інтелектуального потенціалу суспільства, розвитку людського потенціалу.

10. Культурним підґрунтям інноваційних стратегій є людинотворчий зміст культури в реалізації її творчих потенцій і розвиток культурного потенціалу суспільства як джерела інноваційних процесів, творчості, забезпечення свободи життєдіяльності особистості. Серед першочергових проблем розвитку культури слід виділити: збереження, відновлення та популяризацію української культурно-історичної традиції; формування цілісного, інтегрованого національного культурного простору; забезпечення вільного доступу громадян, особливо, молоді, до культурних цінностей; створення та постійне відтворення умов для реалізації творчого потенціалу людини та суспільства; поглиблення інтеграції української культури у світовий культурний простір.

11. Управління інноваційними стратегіями полягає в упорядкуванні управлінських систем шляхом забезпечення їх цілісності, підтримання заданого режиму діяльності та досягнення поставленої мети. До особливостей управління інноваційними процесами можна віднести прозорість, високий рівень свободи (відносна незалежність) суб'єкта управлінської діяльності, демократизм, раціональний характер, роль авторитета в управлінні тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Дмитренко М. Формування політичної культури суспільства в трансформаційний період / М.А.Дмитренко: [монографія]. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. – 192 с.
2. Дмитренко М. Суспільні трансформації та політичні аспекти загроз національній безпеці України / М.А.Дмитренко: [монографія]. – К.: Знання України, 2006. – 348 с.
3. Дмитренко М. Особливості етнополітичної ситуації в Автономній Республіці Крим: [монографія] / Баланда А. Л., Дмитренко М. А., Довгань О. Д., Котигоренко В. О., Лібанова Е. М., Пилипчук В. Г. - К.: НКЦ СБ України, 2007. - 232 с.
4. Дмитренко М. Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції / М.А.Дмитренко: [монографія]. – К.: Знання України, 2008. - 546 с.
5. Дмитренко М. Інноваційний розвиток України в умовах глобалізації й інформаційної революції / М.А.Дмитренко: [монографія]. – К.: Знання України, 2009. – 339 с.

Статті в наукових фахових виданнях

6. Дмитренко М. Особливості сучасної української політичної культури: проблема взаємовизначення / М.А.Дмитренко // Політичний менеджмент. - 2005. - №5. - С. 134-138.
7. Дмитренко М. Політична культура та демократичні процеси трансформаційного періоду / М.А.Дмитренко // Державна безпека України. - 2005. – № 4(2). - С. 30-33.
8. Дмитренко М. Ідеологія та її вплив на суспільство / М.А.Дмитренко // Трибуна. - 2005. - № 11-12. - С. 12-14.
9. Дмитренко М. Маніпулювання суспільною свідомістю: інформаційні технології / М.А.Дмитренко // Державна безпека України. - 2006. – № 5(1). - С. 49-53.
10. Дмитренко М. До питань національного відродження України / М.А.Дмитренко // Нова парадигма. – Вип. 52. - К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. - С. 168-177.
11. Дмитренко М. Особливості інтеграції України у світові глобалізаційні структури / М.А.Дмитренко // Трибуна. - 2006. - № 9-10. - С. 15-17.
12. Дмитренко М. До питань мовної політики / М.А.Дмитренко // Державна безпека України. - 2006. – № 7(3). - С. 26-31.
13. Дмитренко М. Особливості правового регулювання суспільних відносин в Україні / М.А.Дмитренко // Трибуна. - 2007. - № 9-10. - С. 26-28
14. Дмитренко М. Роль держави в стимулюванні інноваційного розвитку України / М.А.Дмитренко // Нова парадигма. Вип. 62. - К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. - С. 173-183.
15. Дмитренко М. Актуальні питання інтеграційних стратегій України в глобалізаційні системи / М.А.Дмитренко // Державна безпека України. - 2007. – № 8(1). - С. 29-36.
16. Дмитренко М. Національна ідея як інноваційна стратегія розвитку України / М.А.Дмитренко // Трибуна. - 2007. - № 5-6. - С. 24-26.
17. Дмитренко М. Політичні аспекти інноваційних стратегій розвитку України / М.А.Дмитренко // Нова парадигма. Вип. 66. - К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. - С. 163-171.
18. Дмитренко М. Стратегічні напрями розвитку України / М.А.Дмитренко // Державна безпека України. - 2007. – № 9(2). - С. 47-52.
19. Дмитренко М. Інноваційні стратегії розвитку України: правовий, соціально-економічний та політичний аспекти / М.А.Дмитренко // Трибуна. - 2007. - № 11-12. - С. 23-25.
20. Дмитренко М. Становлення демократії в Україні: правовий аспект / М.А.Дмитренко // Нова парадигма. Вип. 76. - К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. - С. 73-81.
21. Дмитренко М. Магістральні вектори розвитку України / М.А.Дмитренко //

Трибуна. - 2008. - № 3-4. - С. 20-23.

22. Дмитренко М. Концептуальні аспекти правової держави / М.А.Дмитренко // Державна безпека України. - 2008. – № 10 (1). - С. 46-52.

23. Дмитренко М. Характерні особливості політичних процесів в Україні та їх вплив на суспільний розвиток / М.А.Дмитренко // Трибуна. - 2008. - № 5-6. - С. 21-23.

24. Дмитренко М. Проблеми державного територіального устрою України / М.А.Дмитренко // Трибуна. - 2008. - № 11-12. - С. 16-18.

25. Дмитренко М. Становлення інформаційного суспільства / М.А.Дмитренко // Освіта регіону: політологія, психологія і комунікації. - 2008. - № 1-2. - С. 138-143.

26. Дмитренко М. Інформаційне суспільство – суспільство нового типу / М.А.Дмитренко // Державна безпека України. - 2009. - № 15-16. – С. 36-44.

27. Дмитренко М. Інноваційний розвиток суспільства в контексті циклічного розвитку продуктивних сил / М.А.Дмитренко // Політичний менеджмент. - 2009. - №2. - С. 136-146.

28. Дмитренко М. Перехід на інноваційну модель розвитку України та впровадження економіки знань / М.А.Дмитренко // Освіта регіону. – 2009. - № 2-4. – С. 102-109.

Матеріали наукових конференцій

29. Дмитренко М. Тенденції розвитку політичної системи України / М.А.Дмитренко// Трансформація політичної системи на постсоціалістичному просторі: (Матеріали міжнародної науково-практичної конференції). – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. – С. 338-341

30. Дмитренко М. Проблеми нормативного регулювання суспільних відносин в Україні / М.А.Дмитренко// Проблеми законодавчого регулювання діяльності Служби безпеки України в контексті положень Конституції України та побудови демократичного суспільства. (Матеріали науково-практичної конференції). – К.: НКЦ СБ України, 2006. – С. 98-103.

31. Дмитренко М. Євроінтеграція і національні інтереси країни /М.А.Дмитренко// Моделі та стратегії євроінтеграції України: економічний і правовий аспекти. (Доповіді міжнародної науково-практичної конференції). – К.: УАЗТ, 2006. - С. 25-30.

32. Дмитренко М. Інноваційні стратегії розвитку України в контексті правової та соціальної захищеності особистості /М.А.Дмитренко// Треті юридичні читання. (Матеріали Міжнародної наукової конференції). - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. - т.2. - С. 155-157.

33. Дмитренко М. Розвиток України в контексті глобалізації /М.А.Дмитренко// Україна в глобалізованому світі. (Зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної конференції). - К.: НАН України. Ін-т світової

економіки і міжнародних відносин; Нац. б-ка України ім. В.І.Вернадського, 2007. - С. 128-131.

34. Дмитренко М. Принципи правової держави /М.А.Дмитренко// Четверті юридичні читання. (Матеріали міжнародної наукової конференції). –К.: НПУ імені М.П. Драгоманова – 2008. – С. 164-168.

35. Дмитренко М. Проблеми нормативного регулювання суспільних відносин в Україні /М.А.Дмитренко// Захист демократичних цінностей і дотримання прав людини у діяльності спецслужб. (Матеріали Першої міжнародної конференції). - К.: НКЦ СБ України, 2008. - С. 47-51.

36. Дмитренко М. Стратегії розвитку України в глобалізованому світі /М.А.Дмитренко// Сучасні проблеми політичного менеджменту. (Матеріали міжнародної науково-практичної конференції). - К.: Український центр політичного менеджменту, 2008. - С.152-161. 24.

37. Дмитренко М. Політична освіта в контексті філософії освіти /М.А.Дмитренко// Філософія освіти: теорія, методологія, практика. (Матеріали науково-практичної конференції). – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. - С. - 138-140.

38. Дмитренко М. Правові основи демократичного розвитку громадянського суспільства /М.А.Дмитренко// П'яті юридичні читання. (Матеріали Міжнародної наукової конференції). - К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – С. 450-453.

39. Дмитренко М. Проблеми правової та соціальної захищеності особистості в умовах суспільних трансформацій /М.А.Дмитренко// Захист демократичних цінностей і дотримання прав людини у діяльності спецслужб. (Матеріали Другої міжнародної конференції). - К.: НКЦ СБ України, 2009. – С. 98-103.

40. Дмитренко М. Інноваційні стратегії і тенденції розвитку України /М.А.Дмитренко// Політична криза в Україні: проблеми і шляхи вирішення. (Матеріали круглого столу). - 2009. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.politik.org.ua/vid/publcontent.php3?y=6&p=51.

41. Євроінтеграція України: напрями та перспективи /М.А.Дмитренко// Україна в Європі: моделі інтеграційного поступу. (Матеріали круглого столу). К.: Віче, - 2009. - №16. – С. 10-12.

42. Дмитренко М. Україна у контексті світових модернізаційних процесів /М.А.Дмитренко// Трансформація влади в сучасній Україні: специфіка, перспективи. (Матеріали Другого Конгресу політологів України). - К.: - 2009. – С. 227-237.

Інші наукові видання

43. Дмитренко М. Соціально-економічні фактори суспільної напруги / М.А.Дмитренко: [науково-практичний посібник]. – К.: НКЦ СБ України. – 2005. – 68 с.

44. Дмитренко М. Тенденції політичного розвитку України / М.А.Дмитренко:

- [науково-практичний посібник]. – К.: НКЦ СБ України. – 2005. – 76 с.
45. Дмитренко М. Етнополітичні протиріччя та сепаратизм / М.А.Дмитренко: [науково-практичний посібник]. – К.: НКЦ СБ України. – 2005. – 60 с.
46. Дмитренко М. Становлення політичної системи в Україні / М.А.Дмитренко: [науково-практичний посібник]. – К.: НКЦ СБ України. 2006. - 268 с.
47. Дмитренко М. Протидія тероризму: питання теорії і практики / М.А.Дмитренко: [науково-практичний посібник]. - К.: НКЦ СБ України. 2006. - 272 с.
48. Дмитренко М. Інновації в суспільстві як стиль сучасного розвитку /М.А.Дмитренко// Ціннісний дискурс в освіті в епоху глобалізації та інформаційної революції. (Зб. наук. праць представників наукової школи академіка АПН України, В.Андрущенка): [Вибрані публікації] / За ред. В.П.Андрущенка. - К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. - С. 232-247.
49. Дмитренко М. Партійна система та політичні ідеології / М.А.Дмитренко: [Навч. посіб.]. - К.: НКЦ СБ України, 2007. – 96 с.
50. Лекції з політології. В 2 т. [Навч. посіб.] / За ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. - К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – Т. 1: - С. 92-131, 222-249, 250-267.

АНОТАЦІЯ

Дмитренко М. А. Політичні детермінанти інноваційного розвитку України в умовах глобалізації. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.03 – політична культура та ідеологія – Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова - Інститут політології та права. - Київ, 2009.

У дисертації розроблено концептуально-методологічні засади дослідження політичних детермінант інноваційного розвитку України в умовах глобалізації та обґрунтовано стратегію державної політики у сфері інноваційного розвитку суспільства. В якості базових політичних детермінант інноваційного розвитку визначено: політичну систему, ідеологію, культуру, власність, рівень соціальної диференціації суспільства, конкуренцію й конфлікт у формі боротьби індивідів за таке становище в суспільстві. Показано, що політичні детермінанти інноваційного розвитку держави перебувають одночасно в двох функціональних станах: у якості об'єкта та суб'єкта впливу.

Запропоновано нові методологічні підходи до оцінки стану розробки та впровадження інноваційних технологій в Україні з позицій їх детермінації соціальними факторами. Розроблено наукові засади оцінки інноваційних стратегій, які ґрунтуються на політичних, соціокультурних та ідеологічних визначеннях соціальних індикаторів та враховують суб'єктивні чинники

інноваційного розвитку. На основі побудованої моделі базових політичних детермінант запропоновано методичні підходи до визначення напрямів і стратегій інноваційного розвитку суспільства.

Доведено, що актуальними проблемами інноваційного розвитку, що детермінуються політичними факторами, є такі: порушення політичної рівноваги у вітчизняній політичній системі, надмірне розшарування населення за рівнем доходів, криза ідеології, низька політична культура, тінізація соціально-економічних відносин та корупція в суспільстві, криміналізація соціуму внаслідок недосконалості механізмів суспільного розподілу. Обґрунтовано стратегічні напрями вдосконалення державної політики забезпечення інноваційного розвитку України, в основу яких покладено управління її політичними детермінантами.

Ключові слова: політичні детермінанти, політична культура, політична ідеологія, інноваційний розвиток, інноваційні стратегії, соціальна політика, економічна політика.

АННОТАЦІЯ

Дмитренко Н. А. Политические детерминанты инновационного развития Украины в условиях глобализации. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора политических наук за специальностью 23.00.03 – политическая культура и идеология – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова - Институт политологии и права. - Киев, 2009.

В диссертации разработаны концептуально-методологические основы исследования политических детерминант инновационного развития Украины в условиях глобализации, а также обоснована стратегия государственной политики в области инновационного развития общества. Базовыми политическими детерминантами инновационного развития определены: политическая система, идеологию, культура, собственность, уровень социальной дифференциации общества, конкуренция и конфликты. Показано, что политические детерминанты инновационного развития государства могут пребывать в одновременно в двух функциональных состояниях: в качестве объекта и субъекта влияния.

Предложены новые методологические подходы к оценке состояния разработки и внедрения инновационных технологий в Украине с позиции их детерминации социальными факторами. Разработаны научные основы оценки инновационных стратегий, которые базируются на политических, социокультурных, а также идеологических определениях социальных индикаторов и учитывают субъективные факторы инновационного развития.

Исходя из того, что инновации есть универсальной ценностью общества и могут быть как политические, социально-экономические, так и культурно-образовательные, организационно-управленские, технико-

технологические и др. предложены основные направления достижения системности инновационных стратегий в украинском обществе.

На основе разработанной модели базовых политических детерминант предложены методологические подходы к определению направлений и стратегий инновационного развития Украины как совокупности систем специально-научных политологических знаний и политических знаний, которые возникают и функционируют в разнообразных формах постижения политической действительности – практической политической жизнедеятельности больших человеческих сообществ, деятельности политиков, массовой политической культуре, политической сознательности, идеологии, в общем и политической идеологии, в отдельности и т.п.

Доказано, что на эмпирическом уровне актуальными проблемами инновационного развития, которые детерминируются политическими факторами, есть: нарушения политического равновесия в политической системе, чрезмерное расслоения населения за уровнем доходов, кризис идеологии, низкая политическая культура,

В числе актуальных проблем инновационного развития выделены политическая коррупция и теневая экономика, которая выступает главным ресурсным фактором коррупции, а также криминализация социума вследствие несовершенства механизмов общественного распределения.

Обосновано стратегические направления усовершенствования государственной политики обеспечения инновационного развития Украины, которые должны стать гарантией независимости, суверенитета, территориальной целостности государства, создания наилучших условий для всестороннего и стабильного общественного развития и сохранения национального достояния.

В их основу должно быть положено управление политическими процессами в области фундаментальной смены сложившихся политических структур, развития и укрепления демократических процессов, укрепления политических институтов, политической консолидации нации как неотделимого условия инновационного развития и подъема социальных стандартов. А также обеспечение интеграции в международные структуры на базе достижения мировых стандартов жизни общества и государства. Ошибки в определении последовательности действий в вопросах реализации стратегии развития могут нести угроза процессам инновационного развития.

Основополагающими факторами системности инновационного развития взаимосвязаны не только с разработкой общегосударственной стратегии и тактики инновационных преобразований, создания законодательной базы для их обеспечения, организацией и контролем их внедрением в жизнь, но и с модернизацией всей политической системы. Создание эффективных институциональных условий, что обеспечивают формирование и функционирование государственной власти и современной модели государства есть базовой предпосылкой, благодаря которой можно

достичь социального консенсуса в вопросах структурных преобразований в политике и экономике. Только политическими преобразованиями место валовых показателей можно занять показателями качества жизни, индекса общественного развития, состояния окружающей среды, технологического уровня производства.

Ключевые слова: политические детерминанты, политическая культура, политическая идеология, инновационное развитие, инновационные стратегии, социальная политика, экономическая политика.

SUMMARY

Dmytrenko N. Political determinants of innovative development of Ukraine in conditions of globalization. - Manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of political science on a speciality 23.00.03 – political culture and ideology – Institute of Political Science and Law, National Pedagogical University of M. Dragomanov. – Kyiv, 2009.

In the dissertation the conceptual - methodological bases of research a political determinant innovation of development of Ukraine in conditions of globalization are developed, and also the strategy of state policy in the field of innovative development of a society is proved. As base political determinants of innovative development are determined: political system, ideology, culture, property, level of social differentiation of a society, competition and conflicts. It is shown, that the political determinants of innovative development of the state can stay in simultaneously in two functional condition: as object and subject of influence.

The new methodological approaches to an estimation of a condition of development and introduction innovation of technologies in Ukraine from a position them determinants by social factors are offered. The scientific bases of an estimation of innovative strategy are developed, they are based on political, cultural and ideological definitions of social indicators and take into account subjective factors of innovative development.

On the basis of the developed model a base political determinant are offered methodological approach to definition of directions and strategy of innovative development of Ukraine.

It is proved at an empirical level, that actual problems of innovative development, which are determined by political factors, are: infringements of balance in political system, excessive stratifications of the population behind a level of incomes, crisis of ideology, low political culture.

It is proved strategic directions of improvement of a state policy of maintenance of innovative development of Ukraine which are based on management of political determinants.

The basic factors of system innovative development are interconnected not only to development of nation-wide strategy and tactics of innovative transformations, creation of legislative base for their maintenance, organization and control by their introduction in life, but also with modernization of all political system. Creation effective institutional conditions which provide formation and functioning of state authority and modern model of the state is the base precondition due to which it is possible to reach a social consensus in questions of structural transformations in policy and economy. Only political transformations can replace total parameters with parameters of quality of a life, an index of social development, a condition of an environment, a technological level of production.

Key words: political determinants, political culture, political ideology, innovative development, innovative strategy, social policy, economic policy.